

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบการขอให้ศาลพิจารณาคำพิพากษาคดีใหม่ในต่างประเทศและไทย

ระบบวิธีพิจารณา คือ การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่เข้ามาในกระบวนการพิจารณาซึ่งความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยการวินิจฉัยสั่งการที่ได้มาจากการรับฟังข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานที่ถูกต้องครบถ้วนเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นความบกพร่องในการรับฟังข้อเท็จจริง หรือการรับฟังพยานหลักฐานที่ผิดพลาดซึ่งการปล่อยให้คำพิพากษาหรือคำสั่งที่เกิดจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ผิดพลาดนั้นยังมีผลบังคับอยู่ต่อไปโดยไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาให้ถูกต้องแล้วก็จะทำให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง

คำพิพากษานั้นจะผูกพันคู่ความตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา แต่ภายใต้สิทธิที่จะอุทธรณ์คำพิพากษา หลักการดังกล่าวย่อมถูกผ่อนคลายลงจึงให้สิทธิคู่ความอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาได้ แต่ในบางกรณีที่ไม่อาจอุทธรณ์ได้เพราะต้องห้ามอุทธรณ์เนื่องด้วยทุนทรัพย์ การเพิกถอนคำพิพากษา เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมได้ แต่จะถูกจำกัดไว้ในสำหรับบางกรณีเท่านั้น โดยการเพิกถอนคำพิพากษาจะถูกนำมาใช้เฉพาะในส่วนของบริษัทหรือการพิจารณาหรือเรียกว่า คำพิพากษาหรืออาจให้มีการพิจารณาคดีนั้นใหม่ก็ได้ ทิศนคติของศาลเกี่ยวกับการเพิกถอนคำพิพากษาจะมีทัศนคติที่ใกล้เคียงกันกับการขอพิจารณาคดีใหม่

จากหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา คำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความแต่การเพิกถอนคำพิพากษาอาจมีความคล้ายคลึงกันกับการขอพิจารณาคดีใหม่ โดยการเพิกถอนคำพิพากษานี้จะเป็นการแก้ไขเฉพาะส่วนของบริษัทหรือการพิจารณาและความผิดพลาดของคำพิพากษา โดยมีคำพิพากษาใหม่หรือเพื่อยกเลิกคำพิพากษา บางกรณีศาลสามารถพิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ แต่ในบางกรณีที่เกิดขึ้นศาลไม่อาจจะดำเนินการเพิกถอนคำพิพากษาได้เช่นกัน ถ้าไม่สามารถที่จะแสดงความผิดพลาดหรือเหตุผลอื่นๆ ได้ ทั้งนี้ทัศนคติของศาลในการบังคับใช้ระหว่างการเพิกถอนคำพิพากษากับการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นจะมีทัศนคติที่ใกล้เคียงกัน สำหรับการเพิกถอนคำพิพากษาก็มีเหตุสามารถเพิกถอนได้หลายเหตุด้วยกัน เช่น คำพิพากษาผิดพลาด มีการฉ้อฉล มีลักษณะเป็นการทำให้ศาลเข้าใจผิด ผู้พิพากษาไม่ทำตามกระบวนการพิจารณาที่ปรากฏในกฎหมาย มีการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมายของผู้พิพากษา เป็นต้น แต่ในส่วนของการพิจารณาคดีใหม่เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณา

พิพากษาคดีนั้นใหม่หรือเป็นการตรวจสอบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีบางส่วนหรือทั้งหมดสำหรับคดีในศาลนั้น โดยศาลอาจสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ก็ได้หากมีการร้องขอโดยคู่ความ¹

การพิจารณาคดีของศาลย่อมต้องพิจารณาคดีโดยให้เกิดความเป็นธรรม ซึ่งต้องมีการรับฟังความสองฝ่ายและต้องมีความเป็นกลาง โดยในการพิจารณาหากคู่ความมิได้ให้ความร่วมมือในกระบวนการพิจารณาด้วยแล้ว ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป โดยถือเป็นการลงโทษคู่ความฝ่ายที่มิให้ความร่วมมือในการดำเนินกระบวนการพิจารณา หากการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยขาดนัดดังกล่าวเกิดจากการที่ศาลมิได้ทราบถึงข้อเท็จจริงบางอย่าง การที่ศาลได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปจนมีคำพิพากษา ศาลย่อมมีสิทธิอำนาจพิจารณาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้ประเทศในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และระบบจารีตประเพณี (Common Law) ต่างก็มีหลักเกณฑ์ที่ให้ศาลมีคำพิพากษาสามารถพิจารณาคัดสินคดีใหม่ในบางสถานการณ์ โดยในประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) กำหนดกรอบในการพิจารณาคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษานี้จะมีอยู่ค่อนข้างจำกัด ในประเทศระบบจารีตประเพณี (Common Law) ก็มีการพิจารณาคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษาเช่นเดียวกับประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)²

ดังนั้นการขอพิจารณาคดีใหม่จึงมีความคล้ายคลึงกับการเพิกถอนคำพิพากษาของศาล แต่การขอพิจารณาคดีใหม่นั้นไม่ใช่เป็นการเพิกถอนโดยตรงแต่เป็นการทำให้คดีกลับสู่การพิจารณาอีกครั้งและมีการอนุญาตให้สืบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้ง ซึ่งระหว่างที่แสดงเหตุเพื่อให้ศาลอนุญาตนั้นคำพิพากษายังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าศาลจะอนุญาตเพราะมีเหตุแสดงอย่างชัดเจน คำพิพากษานั้นจึงจะถูกเพิกถอน ส่วนการขอเพิกถอนคำพิพากษานั้นศาลไม่จำเป็นต้องมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลนั้นต่อไป แต่ทั้งนี้ความแตกต่างของทั้งการขอพิจารณาคดีใหม่และการเพิกถอนคำพิพากษาย่อมขึ้นอยู่กับข้อบกพร่องของกระบวนการพิจารณาแต่ละกรณีซึ่งมีความร้ายแรงแก่คู่ความมากน้อยเพียงใด

การขอพิจารณาคดีใหม่เป็นส่วนหนึ่งในระบบวิธีพิจารณา ซึ่งการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นจะเป็นกรณีที่คู่ความใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เพื่อให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งที่แตกต่างออกไปเช่นเดียวกับการอุทธรณ์ฎีกา แต่การขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศนั้นจะมีเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่มากกว่าประเทศไทย เช่น การพบพยานหลักฐานใหม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยุติไปแล้ว อันมีผลต่อการพิพากษาใหม่ หรือเมื่อปรากฏภายหลังจากมี

¹ Bryan A.Garner, Black's Law Dictionary, Eighth Edition, (United State : West Publishing Co., 2004), p.1404

² วรณชัย บุญบำรุงและคณะ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2548), เล่มที่ 1 : น.213-214.

คำพิพากษาศาลแล้วว่า ศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และคำพิพากษานั้นเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่ฉ้อฉลนั้น และความชัดเจนในเรื่องระยะเวลาการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยเหตุดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม แต่ของประเทศไทยนั้นจะเป็นการที่คู่ความที่แพ้คดีในศาลชั้นต้น เนื่องจากตนมิได้เข้ามาต่อสู้ในกระบวนการพิจารณาภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น จำเลยไม่ยื่นคำให้การแก้คดี หรือในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานครั้งแรก

ดังนั้นจากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศและประเทศไทยพบว่า การขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยถูกจำกัดเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ ทำให้คู่ความในคดีไม่ได้รับความยุติธรรมในระบบวิธีพิจารณา ต่างจากกฎหมายต่างประเทศที่มีเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ที่เหมาะสม และมีเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่มากกว่ากฎหมายไทย ซึ่งจะทำให้คู่ความในคดีได้รับความยุติธรรมได้มากกว่า โดยพิจารณาและวิเคราะห์เปรียบเทียบดังนี้

4.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการยื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่

การยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกับหลักเกณฑ์การขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสหลายประการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.1.1 การขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิของผู้ที่จะยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ โดยหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขนั้นคือ จะต้องเป็นกรณีที่คู่ความขาดนัด ซึ่งจากการศึกษาการขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยกรณีจะขอได้นั้นแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ 1. การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 206 วรรค 3 และ 2. การขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และ มาตรา 207

1) การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 206 วรรค 3

ในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว เพราะคู่ความฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณา ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามาศาล ภายหลังจากที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว และแจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี โดยเพียงแต่มาแถลงไม่ต้องทำเป็นคำร้องต่อศาล การแจ้งนั้นต้องบอกเหตุผล ถึงเหตุขัดข้องที่ทำให้ขาดนัดด้วย เพื่อที่ศาลจะได้ทำการไต่สวนหาความจริงต่อไป โดยการแจ้งให้ศาลทราบนั้นต้องแจ้งภายหลังจากที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว อาจเป็นพยานบุคคลปากแรกก็ได้

นับตั้งแต่กำลังนั่งสืบทอดปากแรกไปจนกว่าก่อนศาลมีคำพิพากษา คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณา มีสิทธิแจ้งได้ว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี พร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลที่สมควรด้วย

การแจ้งต่อศาลขอพิจารณาคดีใหม่ต้องทำในโอกาสแรก หมายความว่า โอกาสแรกที่ศาล เมื่อมีโอกาสได้มาศาลก็รีบดำเนินการแจ้งต่อศาลว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี ซึ่งศาลอาจสืบทอดไปฝ่ายเดียวจนเกือบเสร็จหรือเสร็จแล้วแต่ก่อนพิพากษาก็ได้ คู่ความผู้ขาดนัดพิจารณาที่เพิ่งเดินทางมาถึงศาลก็แจ้งได้ในโอกาสแรกยังอยู่ในระยะเวลาที่แจ้งได้

เมื่อศาลทำการไต่สวนแล้วเห็นว่า คู่ความฝ่ายนั้นมีได้ตั้งใจขาดนัดพิจารณาหรือมีเหตุอันสมควรและศาลไม่เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ตามคำขอของคู่ความฝ่ายนั้นมาก่อนศาลก็จะอนุญาตให้มีการพิจารณาคดีนั้นใหม่

2) การขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษามาตรา 199 จัดว่า มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207

เมื่อศาลพิพากษาคดีให้คู่ความฝ่ายขาดนัดที่แพ้คดี กฎหมายให้ผู้ขาดนัดนี้มีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้โดยมาตรา 199 เบญจ เป็นเรื่องจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและศาลดำเนินการสอบสวนพิจารณาแล้วเลยไปจนมีคำพิพากษาให้จำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การแพ้คดี ส่วนกรณีคู่ความที่ขาดนัดพิจารณา กฎหมายมาตรา 207 ให้นำเอาหลักการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ของจำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การและศาลพิพากษาให้แพ้คดี มาตรา 199 จัดว่า มาตรา 199 เบญจ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

การขอให้พิจารณาคดีใหม่ จะต้องมีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียวเป็นหลักสำคัญ ถ้าคดีไม่มีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว คู่ความที่ขาดนัดจะขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ แม้จะไม่ตั้งใจขาดนัดก็ตาม เช่น ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพราะโจทก์ขาดนัดพิจารณา และจำเลยแถลงไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อ หรือกรณีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายขาดนัดพิจารณา คำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ โดยไม่มีการนั่งพิจารณาคดีอยู่เลย ดังนั้นคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดจะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้และการขอพิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษา ศาลจะต้องไม่เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ตามคำขอของคู่ความฝ่ายนั้นมาก่อน คู่ความมิได้ตั้งใจขาดนัดพิจารณาและคู่ความที่ขาดนัดนั้นมิได้ใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษา คู่ความจึงจะมีสิทธิขอพิจารณาคดีใหม่ได้

จากการศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศ พบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศสนั้นจะเป็นการขอพิจารณาคดีใหม่ภายหลังจากศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว ไม่มีการขอพิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาอย่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ดังนั้นการขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยและของต่างประเทศจึงแตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยนั้นจะขอได้มากกว่าของต่างประเทศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีนั้นแตกต่างกัน

4.1.2 ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้น มิได้จำกัดแต่บุคคลที่เป็นคู่ความเท่านั้นแต่ยังรวมถึงผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นๆ ตามกฎหมาย ซึ่งจะต้องเป็นคู่ความฝ่ายที่ถูกศาลสั่งว่าขาดนัดพิจารณา ทั้งจะต้องปรากฏว่าศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แพ้คดีในประเด็นข้อพิพาทด้วย³

โดย “คู่ความ” หมายถึง บุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล และเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นๆ ตามกฎหมายหรือในฐานะทนายความ⁴

จากการศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศ พบว่า หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน ในกระบวนการพิจารณาที่เรียกว่า *wiederaufnahme des verfahrens* ได้กำหนดให้ผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่นอกจากคู่ความแล้ว ได้ขยายสิทธิให้กับผู้แทนของประโยชน์สาธารณะ ในการร้องขอให้กระบวนการพิจารณาเป็นโมฆะหรือรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาใหม่ แต่ไม่ได้กำหนดให้บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศสนั้นได้กำหนดให้คู่ความเป็นผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ หรือบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นๆ ตามกฎหมายสามารถยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งคล้ายคลึงกับการขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ของไทยนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยมาตรา 1 (11) “คู่ความ” หมายถึง บุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล และเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นๆ ตามกฎหมายหรือในฐานะทนายความ ได้กำหนดไว้เหมือนกับประเทศอเมริกา

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7137/2541 (เนติ) ผู้ที่จะมีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 207 ได้นั้นจะต้องเป็นคู่ความและเป็นคู่ความฝ่ายที่ถูกศาลแสดงว่าขาดนัดพิจารณา และการขาดนัดพิจารณาเป็นเหตุให้ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ฝ่ายที่ขาดนัดนั้นแพ้คดีในประเด็นข้อพิพาทด้วย คดีนี้ศาลชั้นต้นได้ทำการไต่สวนเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทและมีคำสั่งให้ผู้ร้องทั้งสองได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 ไปแล้ว คดีจึงไม่มีประเด็นข้อพิพาท ผู้คัดค้านไม่ได้เป็นผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล ผู้คัดค้านจึงไม่ใช่บุคคลที่เป็นคู่ความในคดีนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 1(11) และผู้คัดค้านไม่ได้ถูกศาลแสดงว่าขาดนัดพิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้คัดค้านแพ้คดีในประเด็นที่พิพาทผู้คัดค้านจึงไม่มีสิทธิขอให้พิจารณาคดีใหม่

⁴ มาตรา 1 (11) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477.

ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเห็นควรว่าเหมาะสมแล้ว เนื่องจากคดีแพ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชน มีใช้คดีปกครองหรือคดีอาญา ซึ่งรัฐอาจเข้ามาเป็นผู้ยื่นขอพิจารณาคดีใหม่ได้ จึงสมควรบัญญัติขยายสิทธิอย่างประเทศเยอรมันที่ให้ผู้แทนประโยชน์สาธารณะยื่นได้

4.1.3 กำหนดระยะเวลาในการยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นจะมีการขอให้พิจารณาคดีใหม่ 2 กรณี คือ 1. การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 206 วรรค 3 และ 2. การขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และ มาตรา 207 จากการศึกษาทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศนั้น พบว่า การขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยแตกต่างจากการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศ แต่ที่เหมือนกันนั่นก็คือ การขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษา ผู้ศึกษาจึงวิเคราะห์เปรียบเทียบระยะเวลาในการขอพิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น ดังนี้

การขอพิจารณาคดีใหม่นั้นเป็นการทำให้คดีกลับเข้าสู่การพิจารณาอีกครั้ง กระบวนพิจารณาที่ได้กระทำนั้นจะถูกเพิกถอนตั้งแต่ศาลมีคำสั่งอนุญาต จึงเป็นการทำให้คดีล่าช้า ดังนั้นระยะเวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดคดีความมิให้สิ้นศาลจนเกินควร เพราะถ้าไม่มีกำหนดระยะเวลาในการขอแล้วย่อมทำให้บุคคลใดจะขอในเวลาใดก็ได้ ระยะเวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรกำหนดอย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี

สำหรับประเด็นกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นสอดคล้องกับหลักการว่าด้วยสิทธิการนำพยานหลักฐานเข้าต่อสู้ซึ่งภายใต้หลักการนำพยานหลักฐานเข้าต่อสู้คดี ศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณีมีโอกาสนำเสนอข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร รวมทั้งนำพยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานหลักฐานใด เพื่อที่คู่ความนำพยานเหล่านี้เสนอต่อศาล พยานดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการสนับสนุนข้อกล่าวหาหรือข้อต่อสู้ของตน การเปิดโอกาสนำเสนอพยานหลักฐานเช่นนี้ คู่ความมีสิทธิได้รับความยุติธรรมอย่างเต็มที่ บทบาทของบทบัญญัติกฎหมายและศาลจึงมีความสำคัญอยู่ที่การเปิดโอกาสให้นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลของคู่ความ ส่งผลต่อศาลสามารถพิจารณาคดีได้อย่างยุติธรรม ซึ่งความไม่สอดคล้องดังกล่าวปรากฏในมาตรา 199 จัตวา และมาตรา 199 เบญจดังนี้

ประการแรก กำหนดระยะเวลาในมาตรา 199 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นได้กำหนดให้การยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้วนั้น ผู้ยื่นคำขอจะต้องยื่นคำขอต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาภายใน 15 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นมาก ส่วนกำหนดระยะเวลาในกฎหมายต่างประเทศนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาต้องยื่นไม่เกินยี่สิบแปด ประเทศอังกฤษจะต้องทำเป็นคำขอต่อศาลอุทธรณ์ภายใน 6 สัปดาห์ ประเทศเยอรมันกำหนดให้ต้อง

ยื่นภายในหนึ่งเดือน แต่ไม่เกินห้าปี และประเทศฝรั่งเศสต้องยื่นภายในกำหนดเวลาสองเดือน จะเห็นได้ว่าทุกประเทศมีกำหนดระยะเวลาไว้อย่างชัดเจน และจำกัดเพื่อมิให้คดีนั้นถูกพิจารณาขึ้นใหม่ได้ง่ายๆ โดยไม่มีเหตุอันสมควร ซึ่งจะทำให้แต่ละคดีนั้นล่าช้าออกไป

ประการที่สอง จุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาการขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยนั้นนับแต่วันที่ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณา ไม่ใช่ นับแต่วันที่สิ้นกำหนดในคำบังคับ เพราะเป็นเวลาที่ศาลกำหนดให้จำเลยปฏิบัติตามคำบังคับซึ่งเป็นระยะเวลาในการชำระหนี้ตามคำพิพากษา แต่ทั้งนี้ถ้ามีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้มาขัดขวางในการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ซึ่งมีใช้เกิดจากความผิดของผู้ขอให้ยื่นคำขอได้ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นสิ้นสุด⁵ ส่วนในกฎหมายต่างประเทศนั้นจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา นับแต่มีคำพิพากษา ประเทศอังกฤษนับตั้งแต่ศาลชั้นต้นพิพากษา ประเทศเยอรมันจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลานั้นจะมีสองอย่าง คือ หนึ่งเดือนนับแต่รู้เหตุแห่งการยื่นขอพิจารณาใหม่ หากไม่รู้เหตุแห่งการยื่นขอพิจารณาใหม่จะต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่คำพิพากษานั้นมีผล และประเทศฝรั่งเศสนับจากวันที่คู่ความทราบเหตุที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ เห็นได้ว่า ประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษนั้นจะมีจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาที่เหมือนกันคือนับแต่วันที่คำพิพากษา แต่ประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสนั้นจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาจะเริ่มตั้งแต่วันที่คู่ความทราบเหตุที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ อย่างไรก็ตามแม้จุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาของประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสจะเหมือนกัน แต่ประเทศเยอรมันนั้นจะมีข้อจำกัดที่ว่าถ้าไม่ทราบเหตุจะต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่คำพิพากษามีผล ส่วนประเทศฝรั่งเศสนั้นจุดเริ่มต้นการนับนั้นหากคู่ความยังไม่ทราบเหตุการณ์ขอพิจารณาคดีใหม่ระยะเวลานั้นยังไม่เริ่มนับจนกว่าคู่ความจะทราบเหตุ แสดงให้เห็นว่าประเทศฝรั่งเศสจะมีจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลามากกว่าประเทศอื่นๆ

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 844/2536 (เนติ) จำเลยไม่ทราบเรื่องที่ถูกฟ้องเพราะจำเลยขายบ้านซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิมให้แก่ ช. ไป และได้ย้ายไปอยู่บ้านของภรรยาแล้ว และไม่ได้รับการติดต่อ จาก ช. เรื่องที่จำเลยถูกฟ้อง เนื่องจาก ช. ไม่ทราบที่อยู่ใหม่ของจำเลยและจำเลยไม่ได้ไปที่ บ้านเดิมอีกเลย กรณีถือได้ว่าจำเลยมิได้ตั้งใจขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา คำร้องของจำเลยระบุว่า การที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา เพราะจำเลยไม่เคยได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องหมายนัดสืบพยานโจทก์รวมทั้งคำบังคับ เนื่องจากโจทก์นำไปส่งที่บ้านที่จำเลยขายไปแล้ว ถือได้ว่าคำขอของจำเลยแสดงเหตุแห่งการล่าช้าอันเนื่องมาจากพฤติการณ์นอกเหนือที่จำเลยไม่อาจรู้ได้ ทำให้ไม่สามารถยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ส่งคำบังคับให้แก่จำเลย

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า ระยะเวลาในการร้องขอพิจารณาใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้น แม้จะมีกำหนดระยะเวลาการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ชัดเจน เหมือนกับกฎหมายต่างประเทศ แต่กำหนดระยะเวลานั้นเป็นระยะเวลาที่จำกัดและสั้นมาก คู่ความมีระยะเวลาในการใช้สิทธิได้น้อย ทำให้คู่ความไม่ได้รับความยุติธรรมอย่างเพียงพอ ตลอดจนจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาของไทยนั้นเริ่มต้นแต่วันที่ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณา ซึ่งจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลานั้นจะต้องเริ่มนับจากเหตุที่คู่ความขาดนัดแตกต่างจากจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาของกฎหมายต่างประเทศในประเทศเยอรมันและฝรั่งเศสที่นับแต่วันที่คู่ความทราบเหตุแห่งการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ อันทำให้จุดเริ่มต้นการนับระยะเวลานั้นถ้าคู่ความไม่รู้เหตุก็ยังไม่เริ่มนับ ระยะเวลาในการนับจึงมีเวลาที่มากกว่าของประเทศไทย คู่ความได้รับความยุติธรรมอย่างเพียงพอ เมื่อพิจารณาแล้วประเทศไทยควรนำหลักเกณฑ์ในเรื่องระยะเวลาการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ของประเทศเยอรมันและฝรั่งเศสมาปรับใช้ให้เหมาะสม

4.2 เหตุในการยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่

การขอให้พิจารณาคดีใหม่⁶ มี 2 กรณี คือ การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 206 วรรค 3 และการขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษามาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207 ซึ่ง 2 กรณีนี้จะร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้นั้นจะมีเหตุจากคู่ความขาดนัด ผู้วิจัยทำการศึกษาเหตุการณ์ขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษามาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207 เท่านั้นเนื่องจากกฎหมายต่างประเทศนั้นมีเฉพาะเหตุแห่งการขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษา เมื่อศาลพิพากษาคดีให้คู่ความฝ่ายขาดนัดที่แพ้คดี กฎหมายให้ผู้ขาดนัดนี้มีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้โดยมาตรา 199 เบญจ เป็นเรื่องจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาล่วงเลยไปจนมีคำพิพากษาให้จำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การแพ้คดี ส่วนกรณีคู่ความที่ขาดนัดพิจารณา กฎหมายมาตรา 207 ให้นำเอาหลักการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ของจำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การและศาลพิพากษาให้แพ้คดี มาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจและมาตรา 207 นั้น ผู้ศึกษาพบว่า มาตราดังกล่าวอยู่ภายใต้หลักการใช้สิทธิภายใต้ขอบเขตทางกฎหมาย ซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายย่อมใช้สิทธิของตน เพื่อการดำเนินคดีในชั้นศาลได้

⁶ สรุปความจาก จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย, “คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 1,” (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2551), น.248-256.

แต่การใช้สิทธินี้ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตว่า กฎหมายอนุญาตให้กระทำได้นั้น คู่ความจึงไม่มีสิทธิกระทำการใดเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายกำหนด หากคู่ความกระทำการดังกล่าวไป ศาลมีสิทธิสั่งเพิกถอนการกระทำหรือมีคำสั่งอย่างใดก็ได้ตามกฎหมาย

ภายใต้หลักการใช้สิทธิภายใต้ขอบเขตของกฎหมายข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่า บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207 มีลักษณะเป็นไปตามหลักการดังกล่าวดังนี้

ประการแรก เหตุการณ์ขอพิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 199 เบญจ เป็นเรื่องจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาล่วงเลยไปจนมีคำพิพากษาให้จำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การแพ้คดี และคู่ความขาดนัดพิจารณาตามมาตรา 207

ประการที่สอง การใช้อำนาจศาลสั่งให้มีการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207 นั้น ศาลจะต้องไต่สวนคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 21 และต้องเห็นว่าคู่ความไม่จงใจขาดนัดหรือมีเหตุอันสมควร

อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่กับกฎหมายต่างประเทศแล้ว ผู้ศึกษาพบว่า ทุกประเทศอยู่ภายใต้หลักการใช้สิทธิภายใต้ขอบเขตของกฎหมายเช่นกัน แต่ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศส มีเงื่อนไขเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่กว้างขวางกว่าไทยดังนี้ กรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาล เหตุการณ์กระทำโดยทุจริตของคู่กรณี และเหตุการณ์ค้นพบพยานหลักฐานใหม่

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า เหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศมีเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่กว้างขวางมากกว่าประเทศไทย ทำให้คู่ความได้รับความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างเต็มที่ เช่น การยอมรับฟังพยานหลักฐานใหม่อันเป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่เพื่อให้มีการแก้ไขคำพิพากษาได้ ในประเทศไทยนั้นกฎหมายกำหนดเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นมีเฉพาะเหตุขาดนัด ไม่ยอมรับเหตุพยานหลักฐานใหม่ จะพิจารณาพยานหลักฐานตามที่ยื่นบัญชีระบุพยานมาเท่านั้น แต่พยานหลักฐานที่ได้ค้นพบใหม่นั้นศาลจะไม่รับฟัง เพราะได้ทำคำพิพากษาแล้ว คู่ความต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อไป อย่างไรก็ตามแม้คู่ความจะใช้สิทธิอุทธรณ์ได้แต่การค้นพบพยานหลักฐานใหม่นั้นก็ต้องห้ามหลักของการอุทธรณ์ เพราะพยานหลักฐานใหม่นั้นมิได้กล่าวมาโดยชอบโดยศาลชั้นต้น ดังนั้นจึงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ คู่ความจึงไม่ได้รับความยุติธรรมทางคดี จึงควรนำเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ของต่างประเทศมาปรับใช้ในประเทศไทยโดยเพิ่มเหตุการณ์ค้นพบพยานหลักฐานใหม่ให้สามารถเป็นเหตุในการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ในประเทศไทยได้

4.3 เปรียบเทียบการขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพาทคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ ตามพระราชบัญญัติอื่น

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกัน กระบวนการพิจารณาเป็นแบบระบบกล่าวหา โดยถือเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ศาลมีหน้าที่เพียงแต่เป็นคนกลางตัดสินคดีเท่านั้น แม้ว่าศาลจะรับฟังพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงไม่ถูกต้องกับความเป็นจริงก็ตาม แต่เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วจะมีผลผูกพันคู่ความในคดีอย่างเด็ดขาด

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อลบล้างหรือแก้ไขคำพิพากษาถึงที่สุดอันเนื่องมาจากคู่ความขาดนัดเท่านั้น จึงไม่สามารถแก้ไขเยียวยาผลของคำพิพากษาถึงที่สุดที่ผิดพลาดอันเกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน และหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata)⁷ ถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญที่สุดประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความ เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีอันเป็นยุติแล้วก็ควรที่คู่ความและประชาชนจะต้องยอมรับนับถือและมีความเคารพในเหตุผลและผลแห่งคำตัดสินนั้นควรได้รับความเลื่อมใสและศรัทธาจากผู้ใช้กฎหมายและประชาชน

แม้คดีแพ่งคู่ความเสียหายในเรื่องทรัพย์สินที่ไม่เหมือนในคดีอาญาซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ร่างกาย เสรีภาพก็ตาม แต่คดีแพ่งควรเปิดรับการพิจารณาคดีใหม่เนื่องจากหากมีความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาที่ไม่ได้เกิดจากความผิดของคู่ความในคดี แต่อาจจะเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากองค์การตุลาการที่ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินคดี หรือพบพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นสาระแก่คดี อันอาจทำให้ผลแห่งคดีนั้นเปลี่ยนแปลงได้จากแพ้เป็นชนะ ดังนั้นการปล่อยให้บุคคลต้องตกอยู่ในผลบังคับที่ต้องผูกพันตามคำพิพากษาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีนี้จึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นในระบบกฎหมายซึ่งขัดกับหลักความยุติธรรมที่บุคคลต้องได้รับตามกฎหมายในระบบกฎหมายวิธีพิจารณา

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น มีเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่และมีเงื่อนไขที่จำกัดกว่าพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ดังนี้

⁷ กิตติพงษ์ จิตสว่างไศกิต, “ผลผูกพันคำพิพากษาในคดีแพ่ง : กรณีศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), น.11.

เหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นระบุไว้ แต่เฉพาะเหตุขาดนัดเท่านั้น ซึ่งเป็นเหตุที่จำกัดกว่าเหตุตามพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เช่น พระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ หากพบว่ามีพยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้นได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดใต้อาญาพิพากษาภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้น เป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคล ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาคดีอันถึงที่สุดนั้นได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลัง แสดงว่าเป็น พยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือพยานหลักฐานใหม่อันขัดแย้ง และสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้นจะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษทางอาญาโดย คำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด สามารถเป็นเหตุในการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้แม้ การขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่จะมีเหตุในการขอที่เปิดเผยกว้าง บัญญัติชัดเจนกว่าประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เหตุนั้นจะต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิก ความของพยานบุคคลหรือพยานหลักฐานอื่นซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น เป็นเท็จหรือเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริงมารองรับเสียก่อนถึงจะขอให้รื้อฟื้น คดีโดยอาศัยเหตุดังกล่าวได้ จึงเป็นเงื่อนไขที่จำกัดและรัดกุม เพื่อมิให้มีการรื้อฟื้นคดีได้โดยง่าย ส่วนการกล่าวอ้างว่ามีพยานหลักฐานใหม่จะต้องสำคัญถึงขนาดว่าได้นำมาสืบในคดีเดิมแล้วจะแสดง ได้ว่าจำเลยในคดีเดิมไม่ได้กระทำความผิด จึงจะเข้าเงื่อนไขที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีได้ และพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 นั้นสามารถขอพิจารณาคดีใหม่เมื่อมี พยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ แต่ทั้งนี้ พยานหลักฐานใหม่นั้นคู่ความที่ขอให้พิจารณาคดีใหม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าไม่สามารถที่จะทราบหรือ ได้มาซึ่งพยานหลักฐานใหม่นั้นในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีก่อนการตัดสินคดี แม้ว่าจะได้มีความ พยายามอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม นอกจากนั้นข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานใหม่ต้องหักล้างหรือทำให้ ข้อเท็จจริงที่ศาลฟังเป็นยุติแล้วเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญโดยจะต้องมีผลทำให้คำพิพากษาหรือ คำสั่งเสร็จเด็ดขาดในคดีนั้นเปลี่ยนแปลงไป หากไม่สามารถทำให้ข้อเท็จจริงที่ศาลฟังเป็นยุติแล้ว เปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญจนทำให้ผลการวินิจฉัยของศาลเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้จะเป็น พยานหลักฐานใหม่ก็ตามก็ไม่อาจที่จะขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ได้ เช่น กรณีการอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญที่ทำความเห็นในคดีขึ้นมาใหม่หากความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ นั้นไม่ได้ทำให้ข้อเท็จจริงในคดีเปลี่ยนแปลงไปก็ไม่อาจอ้างเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้⁸ หรือการอ้าง

⁸ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ร.584/2554 “... ศาลพิจารณแล้วเห็นว่าคดีนี้ศาลปกครองชั้นต้นและ ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษายกฟ้อง โดยวินิจฉัยว่า การรังวัดที่ดินเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่

คำพิพากษาศาลฎีกา แม้จะเป็นพยานหลักฐานใหม่แต่ประเด็นที่ศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นคนละประเด็นกับ ประเด็นเหตุผลที่ศาลปกครองวินิจฉัย เช่น ในคดีฟ้องร้องเกี่ยวกับการกระทำผิดวินัย ซึ่งผู้ฟ้องคดีถูก ฟ้องเป็นคดีอาญาในการกระทำเดียวกันนั้น แม้ศาลยุติธรรมในคดีอาญาจะพิพากษายกฟ้องหรือ พนักงานอัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ฟ้องคดีแล้วก็ตาม แต่การพิจารณาความผิดวินัยคนละ หลักเกณฑ์กับความผิดอาญาจึงไม่ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่เช่นเดียวกัน ส่วนพยานหลักฐานใดที่มีอยู่ใน สำนวนแล้วแม้พยานหลักฐานนั้นศาลมิได้หยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยก็ตามก็ไม่ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ แต่เป็นเรื่องการใช้ดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานและเป็นการให้เหตุผลในการทำคำพิพากษา

ดังนั้นเห็นได้ว่า การขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของ ไทยนั้นมีข้อจำกัดกว่าพระพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 และ พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งทำให้

ทางหลวงดำเนินการถูกต้องตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนของกฎหมายแล้วและภายหลังการรังวัดมีการ ประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ทางหลวงเพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียคัดค้านภายในกำหนดเวลาตามที่ ระบุไว้ในประกาศแล้ว เจ้าของที่ดินพิพาทเดิมที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่ามีสิทธิครอบครองก็ได้คัดค้านการ ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ย่อมสันนิษฐานได้ว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับว่าที่ดินพิพาทเป็นที่ สาธารณประโยชน์และตนบุกรุกเข้าทำประโยชน์ในที่สาธารณประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและ ย่อมไม่มีสิทธิในที่ดินพิพาท ผู้ฟ้องคดีรับโอนการครอบครองที่ดินพิพาทดังกล่าวมาก็ไม่ได้สิทธิการ ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายตามหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนตามมาตรา 1336 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การที่ผู้ฟ้องคดีมีคำขอให้พิจารณาคดีนี้ใหม่ โดยอ้างนาย ว. ผู้เชี่ยวชาญด้านวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่เพื่อพิสูจน์ร่องรอยการทำประโยชน์จาก ภาพถ่ายทางอากาศ เมื่อปีพ.ศ. 2510 พ.ศ. 2514 และพ.ศ. 2537 เพื่อแสดงว่าที่พิพาทมีผู้ครอบครอง เพื่อทำประโยชน์ทำไร่ทำสวนมาตั้งแต่ก่อนขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์และผู้ฟ้องคดีครอบครอง ที่ดินเพื่อทำประโยชน์ต่อเนื่องมาโดยไม่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกับผู้อื่นนั้นแม้ว่าพยานผู้เชี่ยวชาญที่ผู้ ฟ้องคดีกล่าวอ้างมาพิสูจน์ได้ว่ามีผู้ครอบครองการทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทต่อเนื่องมาจนถึงผู้ฟ้อง คดี แต่กรณีก็ยังคงเป็นการครอบครองที่สาธารณประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งไม่มีผลทำให้ ข้อเท็จจริงที่ศาลรับฟังเป็นยุติแล้วว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นพยาน ผู้เชี่ยวชาญที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างจึงไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้น เปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ คำขอให้พิจารณาคดีใหม่ของผู้ฟ้องคดีจึงไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ตามมาตรา 75 (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ที่ศาลปกครอง ชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับคำขอให้พิจารณาคดีนี้ใหม่จึงชอบแล้ว ศาลปกครองสูงสุดเห็นฟ้องด้วย”

คู่ความได้รับความเสียหายจากคำพิพากษา ส่งผลให้คู่ความไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเพียงพอจากกระบวนการพิจารณา จึงควรปรับปรุงเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ให้เหมาะสมและชัดเจน

4.4 วิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดการขอพิจารณาคดีใหม่กับกลุ่มประเทศที่เลือกศึกษา

การขอพิจารณาคดีใหม่เป็นการทำให้คดีกลับสู่การพิจารณาอีกครั้งและมีการอนุญาตให้สืบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้ง ส่งผลให้คดีล่าช้าออกไป กฎหมายจึงต้องกำหนดเหตุไว้อย่างจำกัด ซึ่งแม้จะมีเหตุให้ร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ก็ตาม เหตุนั้นจะต้องเป็นสาระแก่คดีซึ่งจะทำให้คู่ความนั้นได้รับความยุติธรรมตามหลักวิธีพิจารณาคดี

4.4.1 ปัญหาข้อจำกัดกรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาล

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลมีหลายอย่างหลายขั้นตอน ซึ่งอาจมีกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ทุกขั้นตอน ซึ่งสามารถเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 แต่กระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดหรือผิดหลงนั้นไม่สามารถร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้

คำว่ากระบวนการพิจารณาที่มีความหมายบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (7) โดยเริ่มตั้งแต่ยื่นฟ้องไปเป็นกระบวนการพิจารณาแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพิจารณากฎหมายได้วางลำดับขั้นตอนไว้ตั้งแต่ยื่นฟ้อง พิเคราะห์สืบพยาน การส่งสำเนาคำฟ้อง การแก้ไขคำฟ้องคำให้การ ก็ต้องว่าไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติเรื่องๆ หรือแม้กระทั่งในชั้นบังคับคดีศาลก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามที่บัญญัติในเรื่องนั้นๆ ไว้

การเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 ซึ่งเป็นเรื่องที่ศาลหรือคู่ความทำไม่ถูกต้องในขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาความในเรื่องของการเขียน การยื่น หรือส่งคำคู่ความ การพิจารณาคดี การพิจารณาพยานหลักฐานและการบังคับคดี ทั้งนี้ไม่ว่าในชั้นพิจารณาชั้นใดซึ่งกฎหมายบัญญัติให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นได้ ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือสั่งแก้ไขหรือมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร

เมื่อมีกรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาลเกิดขึ้น ผู้ศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 นั้นบัญญัติขึ้นเพื่อให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ แต่กฎหมายอนุญาตให้กระทำได้อย่างจำกัด คือ เพิกถอนก่อนศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น คู่ความจึงไม่มีสิทธิกระทำการเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ อีกทั้งคู่ความไม่สามารถที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เพราะมิใช่เป็นเรื่องที่คู่ความขาดนัด

อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศกรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาลเกิดขึ้นนั้น ผู้ศึกษาพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาหากการพิจารณาข้อเท็จจริงที่ผิดพลาดอันเกิดจากลูกขุน ซึ่งไม่อาจแก้ไขได้โดยทางอื่น กฎหมายให้สิทธิแก่คู่ความที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ประเทศฝรั่งเศสเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้นอันเกิดจากตัวผู้พิพากษา การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการรับฟังพยานหลักฐาน เมื่อมีคำพิพากษาและเป็นที่สุดแล้ว พบเห็นความผิดพลาดดังกล่าวสามารถขอพิจารณาคดีใหม่ได้

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า กรณีที่มีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาลเกิดขึ้นแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยจะบัญญัติให้เพิกถอนได้ตามมาตรา 27 ก็ตาม แต่ต้องร้องขอก่อนศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถเยียวยาคู่ความที่เสียหายจากกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดได้เหมาะสม ทั้งคู่ความยังไม่สามารถร้องขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ได้ จึงควรนำหลักการของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศสที่เมื่อเกิดกรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาล สามารถให้คู่ความนั้นร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้มาปรับใช้เพื่อเยียวยา คู่ความได้อย่างเหมาะสมและเพื่อให้คู่ความได้รับความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณา

4.4.2 ปัญหาข้อจำกัดกรณีการกระทำโดยทุจริตของคู่ความ

การที่ศาลหลงพิจารณาไป เพราะเชื่อพยานหลักฐานเท็จหรือปลอมซึ่งเกิดจากการฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในบางครั้งคู่ความมักจะกล่าวอ้างกันว่าพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพยานหลักฐานเท็จ คำเบิกความของพยานอีกฝ่ายเป็นเท็จ ดังนี้ศาลชั้นต้นย่อมจะต้องใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานและอาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ภายใต้บังคับบทบัญญัติว่าด้วยอุทธรณ์ฎีกา บางครั้งศาลอุทธรณ์ฎีกาอนุญาตให้เพิ่มเติมพยานหลักฐานในชั้นอุทธรณ์ฎีกาได้ด้วย เพื่อที่ศาลจะได้ทราบข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง (คำสั่งศาลฎีกาที่ 509/2522, คำสั่งศาลฎีกาที่ 987/2525) แต่หากคดีถึงที่สุดแล้วจึงปรากฏว่าพยานหลักฐานเป็นเท็จหรือคำเบิกความเป็นเท็จ เช่น ปัญหาว่า คำพิพากษาที่วินิจฉัยโดยเชื่อตามพยานหลักฐานหรือคำเบิกความเท็จหรือกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะขอพิจารณาคดีใหม่ได้หรือไม่ ทำให้เห็นได้ว่า คำพิพากษามีสภาพบังคับ คำพิพากษาดังกล่าวผูกพันคู่ความโต้เถียงข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นไม่ได้ คู่ความฝ่ายที่เสียหายจะฟ้องขอให้เพิกถอนคำพิพากษาในคดีแรกไม่ได้ แม้จะอ้างว่าพยานเอกสารและพยานบุคคลในคดีก่อนนั้นเป็นเท็จ ทำให้ศาลพิพากษาลาดเคลื่อนก็ตาม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3692/2532) ถือว่าเป็นกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดย่อมต้องมีความศักดิ์สิทธิ์ที่จะแก้ไขไม่ได้ และก็ไม่อาจร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยอ้างเหตุพยานหลักฐานเท็จได้เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นมีเพียงเหตุขาดน้ำหนักเท่านั้น

หากเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศจะพบว่าในประเทศเยอรมันนั้นหากภายหลังศาลมีคำพิพากษาแล้ว ปรากฏว่ามีการเปิดความเท็จหรือให้การเป็นพยานเท็จ และประเทศฝรั่งเศสหากศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและคำพิพากษานั้นเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่ฉ้อฉลนั้นคู่ความสามารถร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว หากพบพยานหลักฐานเท็จ ซึ่งมาจากการทุจริตของคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นไม่สามารถขอพิจารณาคดีใหม่ในกรณีดังกล่าวได้ ทำให้คู่ความฝ่ายที่เสียหายจากการกระทำของคู่ความอีกฝ่ายนั้นไม่ได้รับความยุติธรรม จึงควรนำหลักการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ในเรื่องพยานหลักฐานเท็จของประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสมากำหนดในประเทศไทยเพื่อให้คู่ความได้รับความยุติธรรมในเรื่องนี้

4.4.3 ปัญหาข้อจำกัดกรณีเหตุและเงื่อนไขแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นจะมีเพียงเหตุที่คู่ความขาดนัดเท่านั้นถึงจะร้องขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งเป็นเหตุที่จำกัดมาก คู่ความที่ได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาหรือเมื่อมีความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาที่ไม่ได้เกิดจากความผิดของคู่ความในคดีหรือความผิดพลาดที่เกิดจากคู่ความในคดี และการพบพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นสาระแก่คดี อันอาจทำให้ผลแห่งคดีนั้นเปลี่ยนแปลงได้จากแพ้เป็นชนะ ไม่ได้รับความยุติธรรม คู่ความที่เสียหายจะต้องตกอยู่ในผลบังคับที่ต้องผูกพันตามคำพิพากษา

หากเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศนั้น ทุกประเทศจะมีเหตุและเงื่อนไขแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ที่กว้างขวางกว่าไทย เช่น การยอมรับพยานหลักฐานใหม่ที่ทุกประเทศนั้นอาจเป็นเหตุในการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ แต่พยานหลักฐานใหม่นั้นจะต้องเป็นสาระแก่คดีซึ่งทำให้เปลี่ยนแปลงจากแพ้เป็นชนะ เห็นได้ว่าเหตุแห่งการพิจารณาคดีใหม่ของต่างประเทศนั้นกำหนดขึ้นเพื่อเยียวยาคู่ความที่ได้รับความเสียหายจากคำพิพากษา แต่อย่างไรก็ตามแม้ต่างประเทศจะกำหนดเหตุไว้กว้างขวางก็จริง แต่มีข้อจำกัดเพื่อไม่ให้กระทบหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา เช่นกันนั่นก็คือ การยอมรับพยานหลักฐานใหม่นั้น พยานหลักฐานใหม่จะต้องเป็นสาระแก่คดี หากไม่เป็นสาระแก่คดีที่จะทำให้ผลเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็ไม่สามารถร้องขอให้พิจารณาใหม่ได้ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะไม่ให้คู่ความร้องขอพิจารณาคดีใหม่กันได้ง่ายๆ การจะร้องได้นั้นจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า ประเทศไทยควรนำเหตุและเงื่อนไขแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้คู่ความในคดีได้รับความยุติธรรมซึ่งบุคคลต้องไปปฏิบัติตามกฎหมายในระบบกฎหมายวิธีพิจารณา

4.4.4 ปัญหาการค้นพบพยานหลักฐานใหม่

หลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้วนั้น ปรากฏว่าภายหลังมีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ไม่อาจเป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ได้แม้ว่าพยานหลักฐานนั้นจะเป็นสาระแห่งคดี ซึ่งจะทำให้มีผลเปลี่ยนแปลงผลคดีได้ก็ตาม และการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ศาลชั้นต้นก็จะไม่รับฟัง เพราะศาลได้ทำคำพิพากษาแล้ว คู่ความต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อไป แต่พยานหลักฐานใหม่นั้นก็ต้องถูกปฏิเสธโดยเหตุว่าเป็นข้อที่ไม่ได้ยกขึ้นมาก่อนแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 225 ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความฝ่ายนั้น โดยมีคดีจำนวนมากที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในกรณีที่พยานหลักฐานใหม่ทำให้ไม่ปรากฏออกมาสู่สาธารณะจึงไม่มีคำพิพากษาให้เห็น หากกรณีเป็นเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคมและอาจส่งผลกระทบต่อสังคมในด้านอื่นๆ

พยานหลักฐานใหม่ หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่างๆ อาทิเช่น เอกสาร ข้อมูลต่างๆ พยานบุคคลหรือพยานเอกสารซึ่งสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งได้ ซึ่งพยานหลักฐานนั้นต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ก่อนศาลพิพากษาคดี แต่คู่ความไม่ทราบถึงความมีอยู่ของหลักฐานนั้นที่จะนำเข้าสู่คดี

หากเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศจะพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกากรณี ภายหลังจากคณะลูกขุนได้วินิจฉัยแล้วและมีการพบพยานหลักฐานใหม่อันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยุติไปแล้ว อันมีผลต่อการพิพากษาใหม่⁹ ตาม federal rule 59 ซึ่งการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ อันจะเป็นเหตุผลสำหรับการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในเวลาพิจารณา เช่น คดี Marshall's U.s. Auto Supply.Inc V. Cashman (1940) ว่าการขอพิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยเหตุเรื่องพยานหลักฐานใหม่ต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่าพยานหลักฐานไม่เคยปรากฏมาก่อนและพยานนั้นเป็นสาระสำคัญทำให้คดีเปลี่ยนแปลงไป เมื่อคดีนี้พยานหลักฐานที่เสนอต่อศาลเป็นพยานหลักฐานใหม่ ศาลยอมอนุญาตให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ ทั้งนี้ผู้พิพากษาไม่มีอำนาจประเมินค่าพยานหลักฐานใหม่ด้วยตนเองแต่ต้องตัดสินโดยถือตามความเห็นของลูกขุน¹⁰ ประเทศ

⁹ After a nonjury trial, the court may, on motion for a new trial, open the judgment if one has been entered, take additional testimony, amend findings of fact and conclusions of law or make new ones, and direct the entry of a new judgment.

¹⁰ Peter E.Herz and Delmar Karlen, "Attack on Judicial Decision, Decision", in Civil Procedure, Vol. 16 : International Encyclopedial of Comparative Law ed., International Association of leage Science, (Hague, Boston, London : Martinus nijghof, 1984), p.22.

อังกฤษนั้นก็ยอมรับฟังพยานหลักฐานใหม่ โดยถือว่าเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไป ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่า พยานหลักฐานนั้นเชื่อถือได้และต้องเป็นประเด็นโดยตรงในการพิจารณาคดีด้วย และประเทศฝรั่งเศสก็ยอมรับพยานหลักฐานใหม่ในการขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่เช่นกันแต่พยานหลักฐานใหม่นั้นจะต้องเป็นพยานสำคัญที่คู่ความฝ่ายที่แพ้ไม่สามารถที่จะค้นพบหรือนำเข้ามาในคดีได้ เนื่องจากอยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่าย ส่วนประเทศเยอรมันนั้นไม่มีการยอมรับพยานหลักฐานใหม่จะมีการเบิกความเท็จหรือให้การเป็นพยานเท็จเท่านั้นที่จะขอพิจารณาคดีใหม่ได้

การขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ใช้การเพิกถอนคำพิพากษาโดยตรง เพียงแต่เป็นการทำให้คดีกลับสู่การพิจารณาอีกครั้งหนึ่งและมีการอนุญาตให้นำสืบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้งเท่านั้น ซึ่งมีลักษณะเหมือนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ โดยระหว่างที่ผู้ขอแสดงเหตุเพื่อให้ศาลอนุญาตนั้นคำพิพากษายังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าศาลฟังได้เช่นนั้นแล้วคำพิพากษาจะถูกเพิกถอนเท่านั้น จึงไม่เป็นฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 148¹¹ เพราะหลักเกณฑ์การจะเป็นฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 148 ได้นั้นคดีเดิมจะต้องถึงที่สุด แล้วคู่ความนำมาฟ้องร้องฟ้องกันอีกในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า การค้นพบพยานหลักฐานใหม่ในคดีของไทยนั้นไม่สามารถเป็นเหตุในการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งเหตุการณ์ร้องขอพิจารณาของไทยมีเพียงเหตุขาดนัดเท่านั้น ทำให้คู่ความไม่ได้รับความเป็นธรรมในคดี จึงควรนำการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ในคดีมาบัญญัติเป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ โดยนำหลักของกฎหมายต่างประเทศที่ยอมรับให้พยานหลักฐานใหม่เป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ได้ แต่พยานหลักฐานใหม่จะต้องเป็นสาระแก่คดีที่ทำให้ผลเปลี่ยนแปลงแพ้เป็นชนะ

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 148 คดีที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้วห้ามมิให้คู่ความเดียวกันหรือฟ้องกันอีกในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกันเว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

- (1) เมื่อเป็นกระบวนการพิจารณาชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล
- (2) เมื่อคำพิพากษา หรือคำสั่งได้กำหนดวิธีการชั่วคราวให้อยู่ภายในบังคับที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกเสียได้ตามพฤติการณ์
- (3) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้ยกคำฟ้องเสียโดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะนำคำฟ้องมาขึ้นใหม่ในศาลเดียวกันหรือในศาลอื่น ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยอายุความ

สรุปได้ว่า การขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่จำกัดกว่าการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของต่างประเทศและการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามพระราชบัญญัติอื่น เมื่อมีขอบเขตอย่างจำกัดจึงทำให้ไม่สามารถเยียวยาความในคดีที่เสียหายให้ได้รับความยุติธรรมตามระบบวิธีพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยจึงควรนำวิธีพิจารณาความแพ่งของต่างประเทศในเรื่องของหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในบางประการมาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหาและเยียวยาความในคดีที่เสียหายให้ได้รับความยุติธรรมตรงตามวัตถุประสงค์ของระบบวิธีพิจารณา

4.5 ข้อดีและข้อเสียในการอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่

4.5.1 ข้อดี

คดีแพ่งแม้ความเสียหายในเรื่องทรัพย์สินที่ไม่เหมือนในคดีอาญาซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ร่างกาย เสรีภาพก็ตาม แต่หากคำพิพากษาในคดีแพ่งนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความแล้ว ย่อมไม่เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความฝ่ายที่เสียหาย หากมีการอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ได้ก็จะเป็นการเยียวยาความฝ่ายที่เสียหายได้อย่างถูกต้อง คู่ความฝ่ายที่เสียหายจะได้รับความยุติธรรมซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ในระบบวิธีพิจารณา

4.5.2 ข้อเสีย

หากศาลอนุญาตตามคำขอของผู้ร้องให้พิจารณาคดีใหม่ จะส่งผลให้คดีล่าช้า เพราะการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นทำให้คดีกลับสู่การพิจารณาอีกครั้งและมีการอนุญาตให้สืบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้ง และเมื่อศาลมีคำพิพากษาความในคดีก็ยังคงใช้สิทธิอุทธรณ์ ฎีกาต่อไปได้